

KLEIN OVERSCHOT OP JAARREKENING PGU 2010

Advies: splits fusiegemeenten

Theo Kralt
voorzitter CvK

De jaarrekening 2010 van de Protestantse Gemeente Utrecht laat een overschot zien van € 8.791. Het College van Kerkrentmeesters heeft voor de vaststelling van deze 'geconsolideerde begrotingsrealisatie' met een aantal wijkgemeenten uitvoerige gesprekken gehad. Dat resulteerde in het beleidsadvies aan de Algemene Kerkenraad om de meeste fusiegemeenten weer te splitsen in zelfstandige kerkwijken. De jaarrekening is op 23 mei vastgesteld door de Algemene Kerkenraad.

De kernbegrippen van de PGU organisatie waren gedurende de jaren 2005-2010 stabiliteit en continuïteit. Deze uitgangspunten, en de inzet van velen op dit vlak, heeft erin geresulteerd dat zowel de doelstellingen in begrotingen als begrotingsrealisaties de afgelopen jaren in grote mate zijn gehaald. In dit artikel is een overzicht opgenomen van de exploitatierekeningen en de balansen over deze periode, waarin de ontwikkelingen in de loop der jaren zichtbaar zijn. Stabiliteit en continuïteit in primaire zin ten aanzien van pastoraat en personeel en in ondersteunende zin ten aanzien van gebouwen en gebouwenbeheer en de professionalisering van het Bureau PGU.

Uitkomst 2010 PGU

De begrotingsrealisatie 2010 is hieronder weergegeven in een periode van vijf jaar. B staat voor begroting en R voor realisatie.

De uitkomsten 2010 en de vastgestelde begroting 2011 bevestigen voor de jaren 2011-2014 de eerder genoemde aandachtspunten:

* Laurent Paulussen (links), directeur Bureau PGU en Harmen van der Kolk, de nieuwe voorzitter van het College van Kerkrentmeesters (foto Peter van der Ros).

- ontwikkelingen in de formatie predikanten in de verschillende wijkgemeenten
- ontwikkelingen binnen wijkgemeenten met twee vierplekken
- noodzakelijk voortzetten van intensivering gebruik van het gebouwenbezit met de consequenties voor (groot) onderhoud en renovatie, gelet op de terugtrekkende beweging van lokale en landelijke overheden op het vlak van onderhoudssubsidies
- toenemend belang van de ondersteuning van wijkverenigingen en stichtingen. Enkele rechtspersonen kennen ook niet-kerkelijke en culturele donateurs
- bewaking van de kosten van overhead en het verantwoord realiseren van besparingen op dit vlak,

- zonder teveel afbreuk te doen aan de vereiste kwaliteit binnen een vrijwilligersorganisatie
- algemene economische situatie, economische stagnatie, financiële markten en marktrente
- ontwikkelingen tot nu toe en nabije toekomst: meerjaren Beleidsplan PGU 2012-2017.

Geconsolideerde balansen per 31 december 2010

We zien (hieronder rechts) een groei in het eigen vermogen van € 9.167.000 (2005) naar € 18.861.000, naast een in diezelfde jaren gevormde voorziening groot onderhoud van € 43.000 (2005) naar € 1.248.000 per eind 2010. De vermogens-

positie bestaat voor een belangrijk deel (circa € 6 miljoen) uit sinds 2006 in de balans gevalueerde onroerende goederen (niet zijnde kerkgebouwen, omdat deze laatste niet worden gevalueerd in de balans) en effecten en banktegoeden € 12 miljoen). De resultaten van alle inspanningen in het streven naar stabiliteit en continuïteit in financiële zin komen in de hieronder gepresenteerde balansontwikkelingen duidelijk naar voren. In 2009 is met de vermogensbeheerder afgesproken dat de in de tijd gerealiseerde koersstijgingen van effecten in portefeuille 'dakpansgewijs' wordt gerealiseerd en de verkoop-

opbrengsten telkens opnieuw worden herbelegd. In 2010 is een koerswinst gerealiseerd van ruim € 418.000. Per 31 december 2010 bedraagt de nog niet gerealiseerde koerswinst op effecten in portefeuille afgerond € 602.000.

Het Kapitaal Groot Onderhoud Binnenstadskerken bedraagt, met inbegrip van € 1.315.963 kapitaal in vruchtgebruik van de Provincie en de gemeente Utrecht, nominaal € 4.800.949. Zoals bekend komen de financiële baten uit dit totale vermogen ten gunste van de voorziening groot onderhoud van deze kerkgebouwen. De stijging van het Kapitaal, en de daardoor nominaal hogere baten, compenseren slechts ten dele het gedaald rendement over dit vermogen van de afgelopen jaren. In tegenstelling tot het beleggingsstatuut wordt dit vermogen uitsluitend in vastrentende waarden en termijndeposito's belegd en dus niet in aandelenfondsen. Dit is vastgelegd in het convenant dat is gesloten met de provincie en gemeente Utrecht. De ongerealiseerde koerswinst van de obligaties in deze portefeuille bedraagt ultimo 2010 circa € 259.000 en is aanzienlijk gestegen vergeleken met 2009 (€ 87.000).

In 2010 is de wijkgemeente EUG formeel ontstaan binnen de PGU (zie ook pagina 11) en daarmee is het vermogen van de Stichting Belangenbehartiging EUG overgedragen aan de wijkgemeente EUG. Dientengevolge is de inbreng van het wijkvermogen EUG van € 236.000 per 1 januari 2010 opgenomen in de vermogensmutaties PGU.

GECONSOLIDEERD x € 1.000		B-2011	R-2010	B-2010	R-2009	R-2008	R-2007	R-2006	R-2005
		€	€	€	€	€	€	€	€
BATEN									
80	Baten onroerende zaken	1.200	1.112	1.147	1.096	1.178	1.089	862	783
81	Financiële baten	323	595	325	417	295	369	355	349
83	Ontvangen bijdragen	1.820	1.870	1.957	1.751	1.871	1.841	1.792	1.712
85	Subsidies	263	178	256	411	241	263	62	92
89	Diverse baten	41	10	60	22	87	54	45	103
		3.647	3.772	3.745	3.697	3.672	3.616	3.116	3.039
LASTEN									
40	Lasten kerkgebouwen	905	968	849	810	876	877	768	721
43	Pastoraat	885	854	895	940	922	996	736	853
44	Lasten kerkdiensten, catechese	189	211	345	205	223	229	123	130
45	Verplichtingen en bijdragen	146	97	140	135	128	115	148	158
46	Salarissen en vergoedingen	1.139	1.113	1.188	1.051	916	854	803	635
47	Lasten beheer en administratie	278	394	294	410	483	466	336	426
47	Lasten public relations	32	32	32	41	26	37	12	25
48	Financiële lasten	49	62	46	65	74	17	22	16
49	Diverse lasten	24	32	31	12	20	20	4	56
	Solidariteitsbijdrage	-	-	-	-	-	-	-	64
		3.647	3.763	3.820	3.669	3.668	3.611	2.952	3.084
EXPLOITATIE-SALDO		-	9	75-	28*	4	5	164*	45-
		Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot

* 2009 en 2006 zijn gepresenteerd exclusief de belangrijkste bijzonder lasten

Balans geconsolideerd x € 1.000 (per 31-12)	2010	2009	2008	2007	2006	2005
ACTIVA	€	€	€	€	€	€
Materiële vaste activa						
Kerkgebouwen en grond	PM	PM	PM	PM	PM	PM
Ambtswoningen en overige gebouwen	6.096	6.469	6.495	7.174	6.028	0
	6.096	6.469	6.495	7.174	6.028	0
Financiële vaste activa						
Beleggingen	12.712	12.005	11.721	10.371	10.283	7.683
Leningen	0	0	0	3	3	1
	12.712	12.005	11.721	10.374	10.286	7.684
Vlottende activa						
Inventaris & voorraden	43	47	51	0	0	0
Vorderingen	589	915	1.277	1.196	1.156	185
Liquide middelen	1.176	1.127	813	1.244	1.004	1.744
	1.808	2.089	2.141	2.440	2.160	1.929
TOTAAL ACTIVA	20.616	20.563	20.357	19.988	18.474	9.613
PASSIVA						
Algemene reserve	7.313	6.983	7.310	7.311	7.014	5.413
Kapitaal groot onderhoud	4.801	4.801	3.801	3.171	3.171	3.171
Kapitaal Vernieuwingsfonds	300	300	300	300	300	0
Herwaarderingsreserve gebouwen	5.807	6.180	6.206	6.162	5.738	0
Bestemmingsreserve/fondsen	660	556	357	647	685	575
Exploitatiesaldo	9	-171	4	6	1	8
Eigen Vermogen	18.890	18.649	17.978	17.597	16.909	9.167
Voorzieningen en fondsen	1.204	1.227	1.797	1.853	1.064	43
Langlopende schulden	0	22	22	22	22	22
Kortlopende schulden	522	665	560	516	479	381
TOTAAL PASSIVA	20.616	20.563	20.357	19.988	18.474	9.613

Wisselende resultaten

Samenvoeging wijkgemeenten

In de afgelopen twee jaar heeft het Bureau PGU samen met CvK en anderen veel extra aandacht moeten besteden aan de verzelfstandiging van de wijkgemeenten Oost (Nieuwe Kerk en Tuindorpkerk) en Zuilen (Bethelkerk en Oranjekapel). In wijk Pniëlkerk-Triumfatorkerk dragen de aandachtsgebieden een ander karakter, maar zijn er zonder meer ook vergelijkbare problemen tussen de vierplekken Pniëlkerk en Triumfatorkerk. Deze vragen op dit moment bijzondere aandacht binnen de Protestantse Gemeente Utrecht. Het geheel overziend, concludeert het CvK dat op korte termijn bekeken moet worden of - met het vooruitzicht van het emeritaat van enkele predikanten in 2011 - voortgegaan moet worden met de werkconstructie van thans nog samengevoegde wijken. Voor de bepaling van de toekomstgerichte vitaliteit van een wijk binnen de PGU lijkt het ons onontkoombaar uit te gaan van één wijkgemeente met een bepaald gebouw en een bepaalde formatie predikant en andere kerkelijk werkers.

Gestegen opbrengst Actie Kerkbalans

In 2010 is de opbrengst Actie Kerkbalans gestegen vergeleken met 2009. Dit komt vooral door de omvorming van de EUG tot wijkgemeente van de PGU (zie pagina 11). Ondanks deze stijging blijft de verandering van directe baten (levend geld) naar indirecte baten (uit gebouwen en vermogen) toenemen en daarmee de toenemende afhankelijkheid daarvan. De daling in de ontvangsten wordt verklaard door aanzienlijk minder algemene collectes ten bate van de PGU dan in voorgaande jaren. Vooral het stijgend financiële belang van de baten uit onroerend goed, als tegenhanger van de nog steeds dalende financiële baten (als gevolg van dalende marktrente), is hierbij van essentieel belang geworden. De daling van de marktrente heeft directe gevolgen voor de inkomsten van Centraal en daarmee voor de bekostiging van de noodzakelijke vaste lasten. In 2010 is een renteopbrengst gerealiseerd van circa € 240.000, waarvan circa € 106.000 naar de onderhoudsfondsen binnenstadskerken is gegaan.

Onroerend goed en onderhoud

In 2010 is de pastorie aan de Marislaan verkocht. De opbrengst hiervan werd toegevoegd aan de algemene reserve van de PGU. Op dit moment verkeert de besluitvorming over de gebouwen Prinsenhof (Eykmanslaan 431-433), Ons Huis (J. van Ruijsdaelstraat 62-64) in een eindstadium en staat de ambtswoning Van Lidth de Jeudestraat 2 te koop. In 2009-2010 werden aanzienlijke bedragen uitgegeven ter zake groot onderhoud gemeentelijk monumentale kerken, waaronder voor alle gebouwen de inhaalslag van gebruikersvergunningen. De rijksmonumentale kerken zijn 'behoudend onderhouden', gegeven de overgangsregeling van de in 2009 geëindigde Brom-regeling (rijksbesluit onderhoud monumentale gebouwen) naar in 2012 in werking tredende Brim (instandhouding).

Janskerk

De begrotingsrealisatie 2010 is met € 24.141 beduidend hoger uitgekomen dan de begroting van dat jaar, ondanks een slechte start als gevolg van de economische recessie. Het positieve exploitatiesaldo wordt bestemd als extra dotatie groot onderhoud binnenstadskerken, vanwege de dalende subsidiestroom vanuit lokale en landelijke overheid. In dat model wordt nauwer samengewerkt tussen de vier binnenstadskerken in multifunctioneel gebruik.

EUG

De bijzondere wijkgemeente EUG binnen de PGU is per 1 januari 2010 een feit. De uitkomsten 2010 laten een positief resultaat van € 18.440 zien. Binnen het wijkvermogen is een deel geormerkt als garantievermogen voor personele en pastorale verplichtingen van de EUG. De wijkbegroting EUG staat los van de landelijke bijdrage in studentenpastoraat (op stedelijk niveau) en daaraan verbonden pastoraatlasten; deze zijn in de realisatie van Centraal opgenomen. De EUG heeft een (interne) huurovereenkomst met de Janskerk en maakt gebruik van dit gebouw voor haar activiteiten. Met ingang van 2010 zijn de medewerkers opgenomen in het personeelsbestand van de PGU. Inmiddels is de predikant in deeltijd beroepen.

Jacobikerk

De wijkgemeente heeft een extra inzet van 0,5 fte van een pastoraal werker voor een periode van twee jaar, met een financiële garantiestelling door de Hervormde Wijkvereniging Jacobikerk voor dezelfde periode en omvang van de aanstelling. In 2010 heeft de wijkgemeente een tweetal vicarissen aangesteld teneinde verdergaand te investeren in haar primaire doelstellingen. Uitkomst 2010: plus € 793. In het kader van de begonnen renovatie van het gebouw heeft de wijkgemeente zich ten doel gesteld de baten uit onroerende goederen stevig te laten toenemen, waardoor ook in de toekomst sprake blijft van een sluitende wijkbegroting.

CentrumGemeente

De realisatie van de CentrumGemeente over 2010 ligt met - € 10.756 in lijn met de begroting. Voor de Centrumgemeente is 2011 een overgangsjaar, gegeven het emeritaat van de predikant per 1 november 2011. Over de koers van de CG vanaf 2012 vindt momenteel een brede interne discussie plaats waarbij uiteenlopende scenario's aan bod komen.

Citypastoraat Domkerk

Het Citypastoraat Domkerk heeft een taakstellende wijkbegroting 2010 ingediend met daarin een uitdagend niveau aan inkomsten. Dit mede als reactie op het gerealiseerde tekort over 2009. De uitkomsten van - € 40.871 is vrijwel eensluidend met 2009. Door de kerkenraad is een commissie ingesteld die mandaat heeft de begroting 2011 nader te analyseren en waar nodig bij te sturen. Vooral aan de uitgavenzijde zijn struc-

turele maatregelen onvermijdelijk. De voorbereidingen voor het uitvoeren van een aantal activiteiten groot onderhoud zijn gestart.

Zuilen

Eind 2009 is tussen de vierplekken Bethelkerk en Oranjekapel inzicht verschaft in baten en lasten per vierplek van de afgelopen jaren. Op basis van gemeenschappelijke overeenstemming over de startvermogens per vierplek per januari 2010 is met gescheiden administraties, het financieel jaar 2010 verantwoord. De uitkomst is - € 17.525. Op dit moment vindt een nadere analyse plaats over de precieze inkomsten en vooral uitgaven per vierplek.

Overvecht

In deze wijkgemeente is in het verleden substantieel geïnvesteerd door de tijdelijke uitbreiding van de aanvullende inzet van een predikant met 0,4 fte vanaf 1 november 2006, voor de duur van twee jaar. In 2008 werd het financiële resultaat van deze investering gevierd, namelijk zowel inhoudelijk herstel als financieel evenwicht in de wijk. Het exploitatietekort over 2009 leverde dan ook bij menigeen een teleurstelling op. De jaarcijfers 2010 duiden evenwel op een herstel met een positief exploitatiesaldo van € 30.371. Van belang is daarbij rekening te houden met een eenmalige gift. In de zomer van 2011 gaat de huidige (voltijdse) predikant met emeritaat. De beroepsprocedure is gericht op een balans tussen vervanging en de draagkracht van de wijkgemeente. Op dit moment vinden gesprekken voor de renovatie van sanitair (met mogelijk subsidie van de gemeente Utrecht), vervanging van het lage plafondgedeelte van de kerkzaal en vervanging van de stoelen. Een in 2010 ontvangen legaat biedt daarvoor mogelijkheden.

Utrecht Oost-Nieuwe Kerk

Deze wijkgemeente is per 1 januari 2011 formeel verzelfstandigd. In het kader van deze verzelfstandiging zijn de financiële gegevens van deze vierplek al in 2010 gescheiden verantwoord. Inmiddels zijn de twee wijkverenigingen elk gekoppeld aan een vierplek, terwijl het vermogen van deze wijkverenigingen op basis van gelijkheid is verdeeld. De functie van de wijkverenigingen, dat wil zeggen ondersteunend voor hun wijkgemeente, is statutair vastgelegd. Voor het jaar 2010 is er met een uitkomst van - € 8.612 nog geen sprake van een sluitende begrotingsrealisatie.

Utrecht Oost- Tuindorpkerk

De financiële uitkomsten van de Tuindorpkerk vallen met - € 8.147 tegen ten opzichte van haar begroting. Dit wordt in belangrijke mate veroorzaakt door een bijzondere personele last die betrekking heeft op de periode 2005-2010 en moeilijk te begroten was. Toch is de vaststellingsovereenstemming die hierin is bereikt een goede zaak. Zonder deze incidentele last zou het boekjaar 2010 vrijwel conform begroting ruim positief zijn afgesloten.

Marcuskerk-Wilhelminakerk

De wijkbegroting eindigt met een klein negatief begrotingstekort, gecompenseerd door de garantie van de Stichting Hervormde Wijkgemeente Marcuskerk (opgenomen onder de post subsidies). In de loop van 2010 is de verhuur van de Marcuskerk verder geïntensiveerd. Dit leidt tot een hogere huuropbrengst voor de Marcuskerk. Voor de Wilhelminakerk wordt nog steeds gezocht naar verhuurmogelijkheden.

Nicolaïkerk

De wijkbegroting laat met een resultaat van € 4.143 een sluitende begrotingsrealisatie 2010 zien. De subsidie van derden betreft de Stichting Wijkgebouw Croesestraat. Deze voorziet in een medebekostiging van € 16.500 van primair kerkelijk inhoudelijke exploitatielasten. Ten aanzien van de voorgenomen renovatie van gedeelten van het kerkgebouw zijn (nog) geen aanvullende exploitatielasten meegenomen. Een eerste rapport daarover is op korte termijn beschikbaar. Naar verwachting zal de realisatie begin 2012 plaatsvinden.

Pniëlkerk-Triumfatorkerk

De begroting van deze wijkgemeente eindigt in een negatief exploitatiesaldo van circa € 63.000. Bij het opstellen van de wijkbegroting 2011 was reeds duidelijk dat er in 2011 belangrijke en mogelijk impopulaire besluiten genomen moeten gaan worden. De uitkomsten van 2010 bevestigen dit. Op hoofdlijnen is er sprake van het wegvallen van een belangrijke huurder in de Pniëlkerk (onder baten onroerende zaken), daling van de baten en gestegen gebouwlasten van de twee kerkgebouwen. Gelet op de financiële resultaten en ontwikkelingen, de kerkentellingen van september en oktober en het rapport over het DMC (diaconaal missionair centrum) kan de huidige gang van zaken in deze wijk voor het deel Triumfatorkerk niet worden voortgezet. Het aanstaande emeritaat van de huidige predikant (in de zomer van 2011) en de toekomst van de inzet van de Triumfatorkerk moeten hierbij worden betrokken. Ook de Pniëlkerk zal nader tegen het

licht gehouden moeten worden. De gebouwlasten en noodzakelijke renovaties spelen hierbij een zwaarwegende rol. In overleg met de wijkgemeente zal het CvK de personele formatie predikant naast de formatie van ds. P. van Winden na het emeritaat van ds. J.Th.W. Muntendam per 1 juli 2011 opnieuw gaan vaststellen.

Over het algemeen hebben de opgelegde samenwerkingsvormen in wijkverband, helaas, meer problemen dan voordelen opgeleverd. Wij zijn van mening dat dit, met uitzondering van de Marcuskerk en Wilhelminakerk, niet het geval zou moeten zijn en hebben de Algemene Kerkenraad in overweging gegeven deze beleidslijn over te nemen.

Van belang voor de toekomst is, de uitkomsten van dat beleid in de wijkgemeenten goed te monitoren. Dit om de interne discipline te houden op het goede niveau dat nu is bereikt. Daarnaast is het belangrijk om qua inkomsten en uitgaven het evenwicht te bewaren tussen het inhoudelijk kerkelijk deel en het zakelijke (gebouwen)deel.

Afscheid

Dit is mijn laatste artikel in Kerk in de Stad als voorzitter van het College van Kerkrentmeesters. Na ruim tien jaar als lid, secretaris en voorzitter actief te zijn geweest voor het College van Kerkrentmeesters en zijn rechtsvoorgangers, draag ik het voorzitterschap van deze jaarrekening over aan mijn opvolger, de heer Harmen van der Kolk. Hierbij wil ik mijn dank uitspreken voor de samenwerking met de collega's in het CvK en het breed moderamen CvK in de afgelopen jaren. Dat geldt in het bijzonder Arnold Witteveen als penningmeester, secretaris Hans Hendriks, Harmen van der Kolk, vice-voorzitter en P&O, Bert Bontan, gebouwen, Herre Talsma, actief op velerlei gebieden, Evert Kronemeijer, Kerkbalans en ledenadministratie en Laurent Paulussen, directeur Bureau PGU.

Theo Kraft

De volledige jaarrekening 2010 PGU ligt ter inzage en kan worden opgevraagd bij de heer Laurent Paulussen, directeur PGU.

Tellingen aantal kerkgangers

In september en oktober 2010 hebben tellingen plaatsgevonden van het aantal bezoekers van kerkdiensten. Het resultaat hiervan is:

Wijkgemeente	05-09-2010	03-10-2010
Triumfatorkerk	51	48
Centrum Gemeente	47	73
Citypastoraat Domkerk*	320	349
Tuindorpkerk	183	206
Wilhelminakerk	46	55
Marcuskerk	100	102
Pniëlkerk	102	144
Nicolaïkerk	350	170
Jacobikerk**	595	607
Bethelkerk	84	87
EUG	89	76
Johanneskerk	110	120
Oranjekapel	52	49
Nieuwe Kerk	298	302

* inclusief bezoekers middag- en avondgebed ** morgen- en middagdienst